ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
2008/461

ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 1999, Sayı: 7

Editörden

İkinci bin yılın sonuna yaklaşırken, ilginç bulacağınızı umduğumuz gelişmeler, kazı-araştırma raporları, kitap tanıtımları ve Enstitü'den haberlerle dolu bültenimizin 7. sayısı ile yine birlikteyiz.

Bu sayıda baş makale olarak, Dr. Paul Lawrence tarafından bizim için hazırlanan "Anadolu'daki Coğrafya Adlarının Eski Ahit'teki Yansıması" konulu bir çalışmayı yayınlıyoruz. Burada M.Ö. II. bin yılın sonları ile I. bin yıla ilişkin Anadolu toplumlarından kutsal kitapta yer bulanlar toplu olarak değerlendirilmektedir.

Kurucu başkanımız Sayın Prof. Dr. Ali M. Dinçol ile yapılan söyleşide Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün kuruluş serüveninin ayrıntılarını, yapılanlar ve yapılamayanları, gelecek planlarını ve özellikle de yeni bir eve sahip olmanın heyecanı ile beklentileri bulacaksınız.

Kitap Dünyasından başlığı altında, Enstitü kitaplığına bağış yolu ile gelen yayınlara ve genç arkadaşlarımızın bir kaç yeni kitap hakkındaki kısa tanıtma yazılarına yer verdik. Enstitü yayınlarını ise son sayfada tam liste olarak bulacaksınız. Eğer İstanbul dışında iseniz yayınlarımızı faks ve telefonla Enstitü veya Ege Yayınları'ndan isteyebilirsiniz.

Kazı ve araştırmalarda bulacağınız 1998 yılına ilişkin kısa raporlar, hem Anadolu coğrafyasında Neolitik Çağ'dan Orta Çağ'ın sonuna kadar olan dönemde yaşanan gelişmelerin ayrıntılarına biraz daha ışık tutmakta, hem de hiç tanımadığımız yeni bir uygarlığın müjdesini vermektedirler.

Kazı ve araştırma haberlerinin çokluğu nedeniyle, bu sayıda yer veremedeğimiz yüksek lisans ve doktora tez listelerini Mayıs'ta çıkaracağımız 8. sayıda duyuracağız.

Yaşadığımız yüzyılın son bülteninde, yeni haber ve gelişmelerle buluşmak ümidiyle...

Kemalettin Köroğlu

Anadolu'daki Coğrafya Adlarının Eski Ahit'teki Yansıması

Dr. Paul Lawrence

Hem Yahudiler ve hem de Hıristiyanlar İbranice yazılmış 39 kitaptan oluşan Eski Ahit'i kutsal kitap olarak kabul ederler. Bu kitaptaki 4 küçük bölüm de Aramice'dir. Eski Ahit'in ilk beş kitabı geleneksel kabullenişe göre M.Ö. 15. yy'daki Musa Peygamber ile ilişkiye sokulur. Son kitapları ise M.Ö. 5. ve 4. yy'larda yazılmıştır. Böylece sözkonusu eser 1000 yıllık bir dönemi kapsamaktadır.

Eski Ahit İsraillilerin tarihini ayrıntılı denebilecek bir biçimde anlatır. Bu tarihin büyük bölümü Filistin'de geçmesine rağmen Mısır ve Mezopotamya da önemli rol oynar. Eski Ahit'te tanımlanan olaylarda Anadolu'nun kenarda kaldığı kabul edilse de, burada günümüzde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan pek çok yere değinilir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan doğan Dicle ve Fırat ilk kez Aden Bahçesi (Yaratılış 2: 10-14) ile ilişkili olarak anılır ve sonraki kitaplarda sık sık geçer.

Yaratılış Kitabı, Nuh'un gemisinin karaya oturduğu yeri de Doğu Anadolu ile ilişkili olarak tanımlar: "Gemi yedinci ayın on yedinci günü Ararat Dağları'na oturdu" (Yar. 8:4). Ararat, gerçekte M.Ö. birinci bin yılda Doğu Anadolu'nun büyük bir bölümüne verilen Urartu adının İbranice yazılış biçimidir ve bundan dolayı Eski Ahit belli bir nokta tanımlamaktan uzaktır. Fakat yaklaşık M.Ö. 275 yıllarında Berossus'un gözlediği gibi pek çok kişi Türkiye'nin en yüksek dağı Ağrı'nın kuzey yamacında buzlara gömülmüş bir gemiye benzeyen kalıntının varlığından söz ettiler.

Yaratılış kitabı, Nuh'un üç oğlunun soyundan gelen bir çok eski toplumdan söz eder. Olasılıkla eski Lidya ülkesine adını veren Lud, Nuh'un oğlu Ham'ın torunu olarak anılır (Yar. 10: 13). Lud dışında Anadolu ile ilişkili diğer toplumlar Yafet'in oğulları olarak sayılır. Akkadçası mât Gugu olan Magog, Lidya'nın ünlü kralı (ölümü M.Ö. 644), "Gyges ülkesi"ne işaret ediyor gibi görünmektedir. Çağdaşı Assur kralı Assurbanipal'in yıllıklarında da bu ülkeden söz edildiği bilinmektedir.

Orta Toros Araştırmaları, 1998

1987 yılından bu yana Konya çevresinde çeşitli yüzey araştırmalarında bulunduk. 1987-1991 yılları arasında İsauria Bölgesi'nin tarihi ile ilgili doktora çalışmalarımız nedeniyle ilk yüzey araştırmalarımıza Toroslar üzerinde başlamıştık. 1994 yılından itibaren ise Konya'nın merkezi ve batı kesiminde, daha çok dağlarla ovanın kesiştiği hat üzerinde yüzey araştırmalarımızı yoğunlaştırmıştık. Bölgede bir çok höyük ve kale yerleşmeleri tespit ettik. Özellikle Hatıp Kurunta Anıtı bu tespitlerin en önemlilerinden birisi olmuştu. Ekibimizin çalışmaları Hitit İmparatorluk Çağı'nın sonları ve Frig Çağı'nın başlarına kadar uzanan karanlık dönemin aydınlatılmasına yönelik olmaktadır. Ancak bölgenin Prehistorik çağlardan Antik Çağ'a kadar tarihini yansıtan yerleşmeleri tespit edip envanterlerini yaparak bilim adamlarının dikkatine sunmaktayız.

Yine T.C. Kültür Bakanlığı'nın izinleriyle 1998 yılında da çalışmalarımız devam etmiştir. Bu çalışmalar, Konya'nın güneyinde Orta Toroslar üzerinde yoğunlaşmıştır. Fasıllar, Eflatunpınar ve Kurunta Anıtları'nın bulunduğu bu kesimde dönemin yerleşme merkezlerini tespit ederek bölge kültürünün Hitit İmparatorluk Çağı'ndaki konumu hakkında bilgi edinmeye çalışmaktayız.

Bu yılki çalışmamızda Sulutas, Çakıliçi, Eflatunpınar ve Bayat höyüklerinde M.Ö.II.bin yılın tarihi ile ilgili önemli ipuçları elde ettiğimizi düşünmekteyiz. Bu çalışmalar aynı zamanda Orta Anadolu yerleşmeleriyle güneyin Kilise Tepe ve Yumuktepe II. bin yerleşmeleri arasındaki irtibatın kurulması bakımından da önemli olacaktır.Yapmakta olduğumuz bu çalışmalar, önümüzdeki yıl da devam edecek olup, aynı zamanda her yıl düzenlenen "Araştırma Sonuçları Toplantısı"nda bildiri olarak da sunulmaktadır.

Hasan Bahar

Tarhuntassa'nın Lokalizasyonunda Yeni Adımlar

Hitit Vassal Krallığı Tarhuntassa'nın ve başkentinin lokalizasyonu, Kuzey-Doğu-Batı sınırlarının saptanması amacıyla yapılan keşif gezimiz, 1124/ 010598 numaralı projeye İ.Ü. Araştırma Fonu'nun parasal desteği ile 13.07.1998 ile 05.08.1998 tarihleri arasında yapılmıştır. Keşif gezimiz, Prof. Dr. Ali Dinçol, Doç. Dr. Belkıs Dinçol, Araş. Gör. Meltem Alparslan ve Araş. Gör. Metin Alparslan tarafından gerçekleştirilmiştir. Gezimiz esnasında, Tel Aviv Üniversitesi'nden Prof. Dr. Jak Yakar'ın Uzman Aviya Taffet ile beraber etno-arkeoloji kitabı için yaptığı araştırmanın aynı bölgeye rastlaması nedeniyle, kendilerinin arkeolojik bilgilerinden faydalanma imkanını yakalamış olduk.

Hitit kralı IV. Tuthaliya (İ.Ö. 1250-1230) zamanında Tarhuntassa ülkesi kralı Kurunta ile yapılan ve bir Bronz Tablet üzerine yazılan antlaşma metninde, Tarhuntassa ülkesinin sınırlarını teşkil eden pek çok coğrafi isim geçmektedir. Yine Tarhuntassa kralı Ulmi-Tesup ile bir Hitit kralı arasında yapılan diğer bir antlaşma metninde de bu sınırlar belirtilmiştir. Ancak sınırları teşkil eden coğrafya isimlerinin tam bir lokalizasyonu yapılamamıştır. Sadece ülkenin güneybatı ucundaki Parha = Perge kentinin sınır olduğu ve bunun yakınından geçen kuzey = güney doğrultusunda uzanan Kastaraya = Kestros = Aksu'nun batı sınırını oluşturduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, Bronz Tablette geçen pargawa-az HUR.SAG-az phras'ının, Kizzuwatna ülkesi ve Hatti arasında aktedilmiş Sunnasura antlaşmasında da geçen Yüksek Dağ'ın Bolkar Dağı olabileceği ve antlaşma metninden bu dağın yakınında yer aldığı anlaşılan Saliya'nın da Ulukışla dolaylarında aranması gerektiği çıkarılmaktadır.

Bronz Tablette geçen sınırların bugün nerelere tekabül ettiğini saptamak ve Tarhuntassa ülkesinin başkentinin yerini belirlemek üzere aşağıdaki itinere uyularak ~4000 km yol katedilmiştir: Ankara- Konya- Hatip- Kadınhanı- Köylütolu Yayla- Ilgın-Akşehir-Yalvaç- Eflatunpınar- Fasıllar- Beyşehir- Eğridir- Isparta- Kovada Gölü- Aksu-Antalya- Bucak- Korkuteli- Manavgat- Akseki- İbradı- Seydişehir- Çumra- Karadağ- Kızıldağ-Karaman- Ereğli- Ulukışla- Adana- Sirkeli- Tarsus- Mersin (Yumuktepe)-Erdemli-Uzuncaburç (Olba)- Silifke- Gülnar- Kilisetepe- Mut- Karaman-Konya- Ankara.

Böylece Tarhuntassa ülkesinin muhtemel sınırlarının belirlenmesi amacıyla, Tarhuntassa'nın coğrafi konumu, ulaşım durumu ve idare merkezi hakkında önemli gözlem ve bulgular elde edildi. Tarhuntassa'nın kuzey batısında klasik Pisidya ile kısmen örtüşen Pedassa bölgesi yer alır. Kuzeyinde Ikuwaniya vardır ve ona bağlı ovaların güneyindeki püskürük kaya kitleleri sınırı oluşturmaktadır. Doğu'da Tarhuntassa sınırının başlangıcını, Kizzuwatna ile iltisak noktası olan Bolkar Dağı ve Saliya kenti meydana getirmekte, doğu sınırı Bolkar sırasının kuzeyini izleyerek, Bronz Tablette Saranduwa ile eşitleyebileceğimiz Kelenderis'e inmektedir.

Hititlerin Akdeniz'deki en büyük kapısı olan Ura limanı, büyük bir olasılıkla Korykos ile eşitlenmelidir. Ancak bu önemli limandan Bronz Tablette hiç söz edilmemektedir. Bunun sebebi ise şöyle açıklanabilir. Sınır Ura'nın çok kuzeyinden, dağların içe bakan eteklerinden geçmektedir.

Tarhuntassa'nın güney sınırı Kelenderis-Perge arasında Akdeniz kıyısıdır. Perge Bronz Tablette de yazıldığı gibi, antlaşmanın yapıldığı zamanda Lukka tarafındaydı. Kuzeye doğru uzanan Aksu nehri, Tarhuntassa'nın batı sınırını teşkil etmekteydi.

Tarhuntassa'nın idare merkezi olarak, yoğun bir yerleşim dokusu gösteren ve iyi ulaşım olanakları bulunan Karaman'daki Kızıldağ'ı saptadık. Buranın bir doğal kaya kitlesi üzerinde yer alması Hitit başkentine benzer bir topografik durum sergilemektedir. Ayrıca üzerinde yer alan ve İ.Ö. II. bin yıla tarihlenen hiyeroglifli anıt, kolaylıkla farkedilebilen dini yapı kalıntıları bu düşüncemizi desteklemektedir. Hemen karşısında yer alan Karadağ, üzerindeki hiyeroglif yazıt ve kartuş'un yer aldığı kaya galerisi ile, Bronz Tablette anlatılan hekur evi'ne (=kaya mezarı) uymaktadır.

Meltem Alparslan-Metin Alparslan

1998 Yılı Bitlis-Muş İlleri Yüzey Araştırması

Yüzey araştırmamız 1998 yılında Bitlis ve Muş illerinde 18.8.1998-31.8.1998 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bakanlık temsilcisi olarak Mersin Müzesi'nden Yaşar Ünlü katılmıştır. Araştırmamız daha çok MÖ. II-I. binyıllar üzerinde yoğunlaştırılmış ve özellikle 1997 yılından eksik kalan alanlar yeniden ele alınmıştır. MÖ. II. bin yıla ait üç yeni yer belirlenmiştir: Bunlardan Ahlat'ın kuzeyinde, Atom yaylasının güney eteklerindeki Haydar Kalesi tahkimli bir yerleşim yeri olması açısından önemlidir. Kaleden OTÇ'na ait polikrom boyalı parçaların yanında oldukça bol miktarda ODÇ çanak çömleği bulunmuştur. Bulanık Ovası'nda Gümüşpınar (Pulur) Höyüğü'nden ele geçirilen monokrom boyalı OTÇ parçası söz konusu dönemde höyüklerde çok az malzeme bulabildiğimiz için kayda değer. Bulanık Ovası'nın doğusundaki, otlak açısından bir hayli zengin olan Gaz Sırtları'nda, geçen yıl oldukça geniş alana yayılmış Elmakaya (Later) Nekropoller'ini belirlemiştik. Bu yıl bu alanın hemen güneyindeki Çaygeldi'de (Alibonciya) aynı özelliklere sahip geniş bir nekropol ve daha da önemlisi bir yerleşim bulunmuştur. Monokrom ve polikrom boyalı OTÇ ve ODÇ çanak çömlekleri bol miktarda ele geçmiştir. Burası da tıpkı Elmakaya gibi hızlı ve yoğun kaçak kazılara sahne olmuştur.

ODÇ'na ait izlere Haydar Kalesi ve Çaygeldi'nin yanısıra Bulanık Ovası'ndaki Gümüşpınar ve Üçtepe (Milbar)'da da rastlanmıştır. Ancak olasılıkla bu dönem için en önemli bulgu geçen yıl belirle-